

КУЛТУРА ПОЛИСА
УДК 930.85:17.023.36(497.113)
ПНР

ДЕЈАН ЂУРЂЕВ
Карловачка гимназија
Сремски Карловци

ИСТОРИЈА УДРУЖЕЊА КАРЛОВАЧКИХ ЂАКА

Сажетак: Удружења Карловачких ђака представљају важан део афирмације Карловачке гимназије. Улога коју су имала удружења упућују нас на онај део проучавања историје Карловачке гимназије, најстарије српске гимназије, који је у оквиру њене историографије био често занемарен. Тај важан замајак њеног развоја показао је колико су у њеном раду битан понекад и одлучујући чинилац представљали ученици. Потреба за сталним учествовањем ученика у животу и раду гимназије, постојала је и по њиховом одласку из Сремских Карловаца на остале животне дужности, у оквиру Удружења бивших карловачких ђака, пре свега мотивисани великом наклоношћу према месту и школи где су провели најлепше тренутке у својој младости. Кроз ученичка удружења, Карловачка гимназија је често представљала програме за своју обнову. Посебно у последњим годинама када су сва наша очекивања била усмерена ка потпуном преображају нашег напаћеног друштва.

Кључне речи: Ђачко удружење, Карловачка гимназија, Сремски Карловци, бивши карловачки ђаци, јубилеј.

Историја удружења карловачких ђака има дугу традицију, не на жалост онолико дугу колико је стара Карловачка гимназија, али довољно да оснивање најновијег удружења има сјајну основу да постане важан фактор афирмисања Карловачке гимназије. Те-

шко је сагледати и избројати колико је било ђачких удружења у историји наше најстарије гимназије, поготово ако желимо да у тај корпус уврстимо много занимљивија и бројна тајна ђачка удружења.

Почетком 20 века почиње историја ученичких удружења. Било је то време када се ученицима строго забрањивало оснивање друштава. Надобудни млади књижевници, слободоумни младићи, социјалисти могли су да се састају само тајно, док је власт будно пратила и прогонила свакако субверзивно па и ђачко окупљање. Важан подстицај за оснивање првог ђачког удружења дао је славни директор Радивоје Врховац. Схвативши дух времена и да је нови век донео потребу за темељним реформама, директор Врховац је каналисао ученичку енергију оснивањем литерарне дружине „Стражилово” 1903/04, која је могла да ради на општем и књижевном образовању његових чланова, читањем састава оригиналних, туђих и оснивањем ђачке књижаре. Састанци удружења увек су били под будним оком директора, што је био услов за добијање дозволе за рад од стране Земаљске владе из Загреба. У току дугогодишње службе директор је присуствовао сваком састанку који би по правилу трајао и по неколико сати. Сматрао је да активно учествовање у овом удружењу развија мисли и беседничке способности и да је то прави начин да се ученицима пружи прилика да се забаве и са корисним пословима. Без обзира на то што је удружење деловало по сугестијама директора, ђаци то нису осећали те су стекли такав утисак како су у свему самостални.

Подмладак Сокола у Карловачкој гимназији основан је школске 1904/05. године.

Друго ђачко удружење основано је као препорука директора Врховца да се спречи све чешћа посета ученика крчмама. Својим честим родитељским саветима, директор је указивао на сву погубност конзумирања алкохолних пића, дуванског дима кафе и чаја. Године 1908. о прослави школске славе Св. Саве јавно је истакао да је „алкохол ужасан отров, под којим се дегенерише све што је највредније у човеку, мозак и цео нервни систем; да је не мањи отров никотин (у духану), кофеин и тејин (у кафи и чају), да ти отрови у годинама развитка и напорна умног рада управо сатиру снагу младићку.” Личну борбу против алкохола директор је

проширио и на ученике, те је антиалкохоличарски покрет захва- тио у толикој мери ђачку заједницу да је 1912 године основано апстинетско ђачко удружење „Будућност”. Чланови удружења су могли да буду само ученици од 4-8 разреда. Важан услов за ула- зак у удружење било је полагање заклетве којом се ученик одриче алкохолних пића до краја свог школовања у Карловачкој гимнази- ји. Основни задатак чланова био је да вредно раде на организаци- ји предавања о штетности алкохолних пића. У извештајима о раду карловачке гимназије, не помињу се више ђачке пијанке. Карло- вачки ђак је полако губио аутентичноист у месту свог ђаковања где се точило најбоље вино и ракија, истицали су бивши карло- вачки ђаци, сазнавши за циљеве и програм овог удружења. (Перо- вић, 1991:274) И поред борбе против алкохолних пића, „трезве- њаци” како су их углавном називали, неговали су и свест о свом националном идентитету; неколицина од чланова је похрлила у редове српске војске на почетку Првог светског рата.

После Првог светског рата гимназија је наставила са радом, па је одмах поникла идеја да се део професорских дужности пре- несе и на ученике по угледу на значајне школе из иностранства. Тај део одговорности није био везан за наставу већ на одржавање дисциплине. Већ поменути врло активни директор Врховца осно- вао је ђачку самоуправу, верујући да се морално васпитање најус- пешније постиже у раду, на делу у ђачким организацијама. Уче- ник се вежбао и формирао у вољном вршењу друштвених актив- ности. На тај начин се у школу уносио онај део живота који се ка- сније транспоновало у облику свесне одговорности у конкретним животним приликама.

Ученици су формирали „Заводску општину” која је негова- ла демократску културу, навику цивилизованог понашања, под- стицала самоуправну улогу ђачког колектива у васпитању и спре- чавању пијанчења, нерада и силедијства и која је одлично функ- ционисала до пензионисања директора Врховца 1929 године.

Како се у свом мемоарском делу „Корен, стабло, паветина” присећао славни ђак Карловачке гимназије др Гојко Николиш, „Заводска општина је било изузетно дело директора Врховца. Не знам да ли је и у једној другој школи оног времена постојала сли- чна институција. Заводску скупштину сачињавали су сви ученици

од другог до осмог разреда. Задатак јој је да преузме део образов- них и васпитних дужности на основу саморадње.” (Ковачевић, 1991: 160) По мишљењу Гојка Николића „заводска општина” је имала двојаки карактер, са једне стране она је била продужена ру- ка школске власти, односно државе, јер свака ђачка иницијатива је морала да прође кроз гимназијску верификацију; док је са друге стране директор кроз родитељски приступ желео да сачува аутен- тичност сваког карловачког гимназијалца.

У међуратном периоду основано је неколико ђачких удру- жења: „Подружина феријалног савеза” основана 1919, чији је за- датак био да развија свест о потреби за организацијом путовања у нашој земљи а посебно да сакупља информације о свим знамени- тостима у отаџбини.

Године 1924, основан је „Подмладак друштва црвеног крс- та”, као својеврсни покрет за афирмацију здравственог васпитања. Ученици су се старали да се испуњавају основна здравствена пра- вила у циљу развијања свести о личној хигијени.

Привредно – техничко удружење „Рад” је основано 1922 године. Циљ овог удружења био је да међу својим члановима не- гује љубав према природним наукама и да их упознаје са савре- меним проблемима примењених природних наука. Целокупан рад удружења тесно је био везан за редовне школске предмете. У уд- ружењу су радиле следеће групе: фотографска, пољопривредна, биолошка. Фотографска група је спремала већи број слика за ал- бум удружења. Пољопривредна група је уређивала гимназијску башту и водила надзор над пчелама. Чланови биолошке групе су се вежбали у прављењу акваријума и тераријума а понеки у ми- кроскопирању.

Секција Подмлатка Јадранске страже основана 1934 године. На ђачким скуповима ученици су својим оригиналним саставима, рецитацијама пропагирали Јадранско море и њене лепоте.

Подмладак Аероклуба основан 1939 године због великог интересовања ученика за ваздухопловство а на иницијативу ваз- духопловног поручника Душана Поповића и школског надзорни- ка Милете Јанковића.

Историја удружења бивших карловачких ћака почиње 6.10. 1940. године, на скупштини бивших карловачких ћака-Београд са јасним циљем да окупи што више угледних карловачких ћака, како би се јубилеј раван 150 година од оснивања карловачке гимназије на што достојнији начин прославио.

На скупштини се показало да бивше ученике везује љубав за Карловачку гимназију и жеља да јој врате дуг захвалности. Представљање задатака удружења на скупштини било је од суштинског значаја.

Као прво настављање и чување светлих традиција Карловачке гимназије, затим морално и материјално помагање Карловачке гимназије и њених ученика у виду стипендија и награда, те материјално потпомагање научних пројеката професора, подизање и одржавање интерната.

На свечаној седници која је одржана у свечаној сали Карловачке гимназије, бројни скуп од преко 300 бивших карловачких ћака поздравио је прикладан и надахнут говор посветио др Лаза Поповић. Одржани су помени свим преминулим професорима и ћацима Карловачке гимназије у саборној и римокатоличкој цркви.

Приликом обележавања 150 година од оснивања Карловачке гимназије 1941. године, свим бившим карловачким ћацима још једном се обратио цењени професор др Лазар Поповић са жељом да се крупни јубилеј прикладно обележи. Апел је био упућен пре почетка априлског рата и уласка Краљевине Југославије у рат, па се и поред извесности рата очекивало да ће се јубилеј свечано прославити. И тада је управни одбор апеловао на помоћ указујући на примарне задатке удружења: настављање и чување светлих традиција Карловачке гимназије и морално и материјално помагање њених ученика.

Поново 1951 године по истом поводу о прослави 160 годишњици Карловачке гимназије одржана је оснивачка скупштина удружења бивших карловачких ћака и наставника.

Циљ овог новог удружења био је да негује љубав код ћака према традицијама Карловачке гимназије и да помаже ћачке екскурзије, да набавља књиге за ћачку и професорску библиотеку, да наградама подстиче ћачке на боље учење да награђује најбоље

ћачке радове и да преко својих чланова истакнутих јавних радника организује јавна предавања, концерте, позоришне представе. Седиште удружења је било у Карловачкој гимназији.

Године 1966. поново је основано удружење бивших карловачких ћака поводом јубилеја 175 годишњице од оснивања Карловачке гимназије. У исто време објављен је и правилник фонда бивших карловачких ћака. Још један правилник о регулисању фонда бивших карловачких ћака објављен је и 1979 године.

Уочи 190 годишњице од оснивања Карловачке гимназије рад Удружења бивших карловачких ћака се уз значајну пажњу и старање органа покрајинске власти обнавља.

До сада најгламурознији и најзначајнији догађај у историји Карловачке гимназије после њеног оснивања била је прослава њеног 200 рођендана.

Године 1990. основано је Друштво за неговање традиција и развој Сремских Карловаца, својим програмом је углавном обухватило некадашње Удружење бивших карловачких ћака и професора који су се у знатном броју и учланили у ово удружење.

Кроз секцију за неговање културних традиција Сремских Карловаца одвијале су се све активности које се односе на живот и рад Карловачке гимназије.

Дописом од 14.04.1990. године удружење је иницирало оснивање фонда за награђивање ученика Карловачке гимназије које је гимназија крајем 1990. године са великом захвалношћу прихватила.

После прославе овог славног јубилеја није било конкретних иницијатива за обновом рада било каквог удружења везаног за Карловачку гимназију, до 2005. године. Издвојио бих ипак писмо нашег славног професора и историографа Карловачке гимназије Косте Петровића директору Вуку Пешикану у којем га обавештава да није могао због здравствених проблема да присуствује централној прослави, мада указује заједно са професором Дејаном Медаковићем да је дошло време за обнављањем акције да се Карловачкој гимназији врате задужбине и легати који су јој одузети, јер су такву акцију тада започели Београдски универзитет и Матица српска.

Последњи догађај који је скренуо пажњу јавности, било је оснивање или обнова некадашњег Удружења бивших карловачких ђака.

Оснивачка скупштина је одржана 28.05.2005. године у свечаној сали Карловачке гимназије. Свечаности је присуствовао велики скуп, међу позванима су били чланови некадашњих удружења, најстарији матуранти чак из школских педесетих година. Скупштина је истакла своје циљеве и задатке који се нису разликовали од пређашњих. Основан је и фонд за помоћ и награђивање ученика и запослених у гимназији. На овај начин остварила се жеља многих који су наклоњени Сремским Карловцима и Карловачкој гимназији, да се конкретније укључе у њихову обнову.

После Другог светског рата, Сремски Карловци и њена најзнаменитија школа, преживели су своје најтеже године, не можемо да очекујемо онакав препород какав се очекује с обзиром на то да је стручни потенцијал пре рата умногоме превазилазио садашњи. Али можемо стално указивати на све вредности које је ово место имало у прошлости, и свакако, сабирати све који у напретку оваквог места препознају и напредак сопственог народа.

Литература:

Извештаји државне реалне гимназије у Сремским Карловцима за школске 1933-1940. године

Ковачевић, Радивој (1991): „... Најлепше је ђачко доба” књига сећања карловачких ђака, Сремски Карловци.

Петровић, Коста (1991): *Историја Српске православне велике гимназије карловачке*, Нови Сад.

Заводска општина Државне велике гимназије у Срем. Карловцима, Сремски Карловци 1928.

GESCHICHTE DER SCHÜLERVEREINE VON KARLOVCI

Zusammenfassung: Die Schülervereine von Karlovci haben einen wichtigen Anteil an der Affirmation des Gymnasiums von Karlovci. Die Rolle, die diese Vereine hatten, geben ein Hinweis auf den Teil der Geschichte des ältesten serbischen Gymnasiums, das so oft im Rahmen seiner Historiographie vernachlässigt wurde. Diese wichtige Triebkraft seiner Entwicklung zeigte, wie wichtig und manchmal ein entscheidender Faktor die Schüler in der Gymnasiumstätigkeit waren. Das Bedürfnis nach ständiger Beteiligung der Schüler im Leben und der Arbeit des Gymnasiums bestand auch, nachdem sie Karlovci verlassen haben. Sie gründeten Vereine der ehemaligen Schüler von Sremski Karlovci und waren aktiv, auch nachdem sie verschiedene Lebensaufgaben übernommen haben, motiviert vor allem durch Zuneigung gegenüber dem Ort und der Schule, wo sie die schönste Jugendzeit verbracht haben. Über Schülevereine stellte das Gymnasium von Karlovci oft seine Erneuerungsprogramme vor, und dies tat es besonders in den letzten Jahren, als alle unsere Erwartungen sich zum vollkommenen Umwandlungsgang unserer leidenden Gesellschaft richteten.

Schlüsselworte: Schülerverein, Gymnasium von Sremski Karlovci, Sremski Karlovci, ehemalige Schüler von Karlovci, jubiläum.